

SIEMEK MAREK JAN – filozof, ur. 27 XI 1942 w Krakowie, zm. 30 V 2011

Warszawie.

Maturę zdał w 1960 w XXXIV Liceum Ogólnokształcącym w Warszawie. W latach 1960–1965 studiował filozofię na Wydziale Filozoficznym UW. Stopień magistra uzyskał w 1965 na podstawie pracy *Spontaniczność i refleksja. Studium o problematyce wolności w filozofii Fichtego*, której promotorem był B. Baczek. W latach 1965–1970 był asystentem, następnie starszym asystentem w Katedrze Historii Filozofii Nowożytnej i Polskiej Instytutu Filozofii UW. Doktorat obronił w 1970, na podstawie dysertacji *Wolność i utopia w myśli filozoficznej Fryderyka Schillera*, napisanej pod kierunkiem J. Legowicza. W latach 1970–1978 pracował w Zakładzie Historii Filozofii Nowożytnej i Polskiej Instytutu Filozofii UW na stanowisku adiunkta. Habilitował się w 1977, na podstawie rozprawy *Idea transcendentalizmu u Fichtego i Kanta*. Od 1978 docent, w 1987 otrzymał tytuł prof., od 1993 prof. zwyczajny. Od początku lat 80. kierował nowo utworzonym Zakładem Filozofii Społecznej. Pracował też w Instytucie Filozofii UAM w latach 1987–1993, a od poł. lat 90. w Szkole Nauk Społecznych przy IFiS PAN w Warszawie. Pełnił funkcje kierownicze: zastępcy dyrektora Instytutu Filozofii UW (1978–1980), dyrektora Instytutu Filozofii UW i prodziekana Wydziału Filozofii i Socjologii UW (1987–1990), prezesa Oddziału Warszawskiego Polskiego Tow. Filozoficznego (2004–2007). W latach 80. kierował programem badawczym „Obecność Marksa w kulturze filozoficznej XX wieku”.

Był stypendystą Fundacji A. Humboldta w latach 1980–1982 oraz Niemieckiej Służby Wymiany Akademickiej w latach 1990–1991. W latach 1981–2006 wykładał gościnnie w Austrii, Brazylii, Finlandii, Hiszpanii, Izraelu, Japonii, Jugosławii, Niemczech, Szwajcarii, na Węgrzech i we Włoszech. Do najważniejszych ośrodków zagranicznych, z którymi S. współpracował dłużej, należą Akwizgran, Bonn, Jena, Jerozolima, Klagenfurt, Monachium i Porto Alegre.

S. działał w licznych zagranicznych towarzystwach naukowych. Od 1986 był członkiem Rady Naukowej Internationale Hegel-Gesellschaft, a w latach 1994–1997 Zarządu Internationale Fichte-Gesellschaft. Od 1992 był członkiem rzeczywistym Academia Scientiarum et Artium Europaea w Salzburgu;

związany był też z Internationale Schelling-Gesellschaft. W 1994 był współzałożycielem Konventu für Europäische Philosophie und Ideengeschichte, w którym od 1997 był członkiem Zarządu i Prezydium. W 1991 został członkiem-korespondentem Collegium Europaeum Jenense w Jenie. W 1997 otrzymał nagrodę Stow. Tłumaczy Polskich za przekład *Teorii wiedzy* Fichtego.

Należał do rad programowych i komitetów redakcyjnych czasopism naukowych oraz serii wydawniczych, m.in. „Marx Centouno. Rivista internazionale di dibattito teorico” (Mediolan), „Fichte-Studien. Beiträge zur Geschichte und Systematik der Transzendentalphilosophie” (Aachen-Wuppertal-Siegen), „Studies in East European Thought” (Fryburg), warszawskich: „Dialogue and Humanism”, „Przeglądu Filozoficzno-Literackiego”, „Biblioteki Współczesnych Filozofów” PWN, w której był także przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego.

W 2006 otrzymał – jako pierwszy pol. filozof – doktorat Reńskiego Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma w Bonn. Pośmiertnie został uhonorowany przez Prezydenta RP Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi dla filozofii pol., rozwijanie pol.-niem. współpracy naukowej oraz osiągnięcia w pracy badawczej i dydaktycznej.

Dorobek naukowy S. obejmuje ponad 100 pozycji pisanych w językach niem., wł. i ang., także tłumaczonych na jap. i hebr. oraz portugalski, w tym książki, redakcje i współredakcje naukowe, artykuły, rozprawy oraz przekłady.

Najważniejsze prace S.: *Fryderyk Schiller* (Wwa 1970); *Idea transcendentalizmu u Fichtego i Kanta. Studium z dziejów filozoficznej problematyki wiedzy* (Wwa 1977); *Filozofia, dialektyka, rzeczywistość* (Wwa 1982); *W kręgu filozofów* (Wwa 1984); *Filozofia spełnionej nowoczesności – Hegel* (To 1995); *Hegel i filozofia* (Wwa 1998); *Demokratie und Philosophie. Die Antike und das politische Ethos des europäischen Denkens* (Bo 1999); *Vernunft und Intersubjektivität. Zur philosophisch-politischen Identität der europäischen Moderne* (Bad 2000); *Von Marx zu Hegel. Zum sozialpolitischen Selbstverständnis der Moderne* (Wü 2002); *Wolność, rozum, intersubiektywność* (Wwa 2002); *Wykłady z klasycznej filozofii niemieckiej* (Wwa 2011). Najważniejsze przekłady S.: G. Lukács, *Młody Hegel. O powiązaniach dialektyki z ekonomią* (Wwa 1980) oraz *Historia i świadomość*

klasowa. *Studia o marksistowskiej dialektyce* (Wwa 1988); J. G. Fichte, *Teoria wiedzy. Wybór pism* (I, Wwa 1996). Wybrane redakcje: *Filozofia niemieckiego Oświecenia* (z T. Namowiczem, K. Sauerlandem, Wwa 1974); *Racjonalność współczesności. Między filozofią a socjologią* (z H. Kozakiewicz i E. Mokrzyckim, Wwa 1989); *Filozofia transcendentálna a dialektyka* (Wwa 1994); *Natur, Kunst, Freiheit. Deutsche Klassik und Romantik aus gegenwärtigen Sicht* (A 1998).

DZIEDZINY BADAŃ. S. kontynuował tradycje warszawskiej szkoły historyków idei, której najwybitniejszymi przedstawicielami byli: A. Walicki, L. Kołakowski i J. Szacki. W badaniach i dydaktyce koncentrował się na klasycznej filozofii niem., ze szczególnym uwzględnieniem problematyki społecznej. Idealiści niem., przede wszystkim Hegel, stanowili źródło inspiracji naukowej S. Klasyka niem. idealizmu i historia powszechna przełomu XVIII i XIX w. dostarczały S. podstawy do ujęć bardziej etycznych niż historiozoficznych. Dotyczą one dziejów kultury i cywilizacji zachodnioeuropejskiej jako poszukiwania istoty oraz celu intersubiektywnej gry uspołecznionych podmiotów. Sokratejski dialog, Platońska polityczność i Arystotelesowska izonomia to najważniejsze dla S. elementy tego procesu w dobie antycznej, a umowa społeczna wg Hobbesa, Locke'a i Rousseau – w epoce nowożytnej. Kantowska, Fichteńska, Hegłowska, Schelligiańska i Marksowska diagnoza oraz konstruktywna krytyka tradycyjnych i nowoczesnych form socjalizacji inicjują – zdaniem S. – poszukiwania autorów XX-wiecznych ważne z punktu widzenia etyki interakcji społecznej i publicznego dyskursu. S. odwoływał się do filozofii Husserla, Heideggera, Lukácsa, do dorobku szkoły frankfurckiej, Habermasa i Rawlsa, także do socjologów Tönniesa, Webera, Durkheima, Simmla, by dostrzec we współczesności kontynuację procesów nowoczesnej racjonalizacji prawa, wymiany ekonomicznej i partycypacji politycznej wolnych osób, które się nawzajem uznają bądź uznawać powinny. Łączył te procesy w całościowej syntezie wzajemnych oddziaływań podmiotów, które w aktach wymiany budują coraz bardziej złożone, ale też coraz wydajniejsze struktury swobodnej interakcji, spajające fakty z wartościami.

Rozum jest wolny, wolność – rozumna, Wwa 2002; E. Nowak, *S. Marek Jan*, w: *Słownik filozofów polskich*, Pz 2006², 156–159; Przegląd Filozoficzno-Literacki (2007) nr 1 (nr poświęcony S., zawiera m.in.: J. Kloc-Konkołowicz, *S. i filozofia*, 81–97; M. Miłkowski, *S., dialektyka, rzeczywistość*, 99–113; Sz. Wróbel, *Marek S.: gawędziarz i intersubiektywność*, 115–134; R. Marszałek, *Marek S. o Schellingu*, 135–141).

Robert Marszałek